

Самко А.М. Особистісно-професійний розвиток науково-педагогічних працівників ЗВО в умовах невизначеності. *Неперервна педагогічна освіта XXI століття: зб. матеріалів XXI Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті проф. О.П. Рудницької* / [наук. ред.: Г.І. Сотська, М.П. Вовк]. Вип. 7 (19). К.: Талком, 2024. С. 82-84.

УДК 37:331.108.4

**Самко А.М.,
м. Київ**

ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК НАУКОВО- ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗВО В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Глобальні зміни в сучасному суспільстві, стрімкий розвиток освіти зумовлюють потребу у висококваліфікованих фахівцях, які можуть швидко приймати самостійні рішення, бути креативними та ініціативними, успіх яких залежить від їхньої професійної кваліфікації та рівня особистісного розвитку. Ця проблема стає все більш актуальною в умовах сьогодення, складних ситуаціях невизначеності, спричинених пандемією COVID-19 та повномасштабною війною в Україні, коли посилюється вплив на людину різних стресогенних факторів, зростання невизначеності як у повсякденному житті, так і в професійному середовищі.

Потрібно зауважити, що в умовах невизначеності професійний розвиток є пріоритетним завданням для педагогів, а їхні освітні потреби характеризуються високим рівнем спорідненості мотивів, форм та змісту особистісно-професійного розвитку. Основою професійного розвитку є особистісний саморозвиток, який спрямований на становлення творчої індивідуальності педагога та є невід'ємною складовою його професійної діяльності.

Професійний саморозвиток передбачає самовдосконалення окремих якостей особистості, адже професійний розвиток є невіддільним від особистісного. Засобами професійного саморозвитку є професійна самоідентифікація, самовиховання та самоосвіта в поєднанні з інноваційною педагогічною діяльністю, що є формою професійної самореалізації. Особистісними механізмами саморозвитку є самопізнання, саморефлексія, самовизначення, самопроекування, саморегуляція, самоосвіта, самоактуалізація, реалізація творчого потенціалу, різноманітні форми дослідницької діяльності [3, 713]. Результатом професійного розвитку педагога стає його готовність до якісного виконання роботи, відповідно до сучасних вимог, можливість застосування отриманих знань, умінь і навичок у професійній діяльності, сформованість нових компетенцій, необхідних для реалізації новітніх стандартів освіти, здійснення безперервної освіти дорослих.

Н. Муқан [1, 382] визначає функції професійного розвитку науково-педагогічних працівників, які охоплюють: духовний розвиток (гармонізація особистості, релаксаційно-відтворювальна, функція ціннісного збагачення на різних етапах життєдіяльності); професійний розвиток (сприяння розумінню змісту вищої освіти на основі попередньо засвоєних знань; вивчення та перевірка новітніх освітніх технологій з метою професійного розвитку; сприяння обміну досвідом; діагностика поточних проблем щоденної практики).

Професійна діяльність та професійний розвиток науково-педагогічних працівників ЗВО пов'язані з фізичними, психологічними, технологічними, психічними, соціальними та іншими факторами вияву ситуацій невизначеності. До найбільш поширених відносять [2, 42]: новизну, суперечливість, складність; велику кількість можливостей, вибору та рішень; непередбачуваність (неможливість прогнозування розвитку, невідомість ймовірності події); неконтрольованість (суб'єктивну неможливість керувати розвитком подій, протистояти несподіванкам, передбачити їх).

На думку Н. Перегончук [2, 44], невизначеність має спонукальну силу для особистості: «Ситуації помилок, криз, стагнацій і інших явищ, які досить часто сприймаються як негативні, так чи інакше виступають складовою частиною процесу самоорганізації або переходу на новий виток розвитку, стабільності фахівця». Дослідниця вказує на невизначеність, як умову розвитку особистості та реалізацію її творчого потенціалу; як джерело творчості, відкриттів і винаходів нового, невідомого, оригінального; як резерв різноманітних шляхів розвитку особистості та становлення нової ідентичності.

З точки зору Н. Перегончук [2], ситуації невизначеності впливають на особистісно-професійний розвиток фахівців, що виявляється в успішній адаптації до умов глобальних викликів і загроз, підвищенні рівня психічного і фізичного здоров'я, самоактуалізації та особистісному зростанні. Інші дослідники [4; 5], звертають увагу на те, що ситуації нестабільності та невизначеності стимулюють активізацію креативності та творчості, пошук нестандартних рішень для професійної діяльності й розвитку; є каталізаторами розвитку педагогічних і технологічних інновацій та інтенсивності професійного розвитку педагогів.

Потрібно зазначити, що прагнення до професійного саморозвитку науково-педагогічних працівників ЗВО залежить від наявності в них мотивації до самоосвіти, самовиховання, спрямованості на інноваційну діяльність і здатності до рефлексії. На думку науковців [1, 382], необхідними умовами для реалізації професійного розвитку педагогів є внутрішня мотивація; критичний аналіз знань, умінь, цінностей, ставлення; конструювання нових знань, умінь, навичок, цінностей, ставлення; когнітивна реструктуризація знань; створення сприятливого для професійного розвитку клімату.

На нашу думку, особистісно-професійний розвиток науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти є неперервним процесом,

який сприяє загальному всебічному та гармонійному розвитку, відзначається формуванням нового рівня професійно-педагогічної дії, розробленням власного оригінального педагогічного стилю та набуттям компетенцій через виконання інноваційних ролей та функцій. Цей процес відбувається у взаємозв'язку психолого-педагогічної, науково-дослідницької, методичної, інформаційно-комунікаційної підготовки шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти.

Отже, в умовах складних ситуацій невизначеності, спричинених пандемією COVID-19 та повномасштабною війною в Україні, прагнення до професійного розвитку науково-педагогічних працівників ЗВО не зазнає негативної динаміки, а характеризується толерантним ставленням до новизни, мінливості й складності ситуацій, готовності до прийняття нових умов діяльності та взаємодії, пошуку альтернативних рішень, адаптивності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Муқан Н. Професійний розвиток науково-педагогічних працівників університетів: досвід США. *Педагогічна освіта і наука в умовах класичного університету: традиції, проблеми, перспективи: Збірник наукових праць*. Київ – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. Т. 1: Підготовка педагогічних кадрів у вищій школі: виклики, проблеми, динаміка змін. С. 380–387.

2. Перегончук Н. Ситуація невизначеності перехідного періоду розвитку суспільства як психологічна умова формування професійної компетентності майбутнього психолога. *ScienceRise*. 2016. № 3/1. С. 41-45.

3. Самко А.М. Вплив інформаційних технологій на професійний розвиток педагогічного персоналу у закладах післядипломної педагогічної освіти. *Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній заклад середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти*. 2022. Вип. 2. С. 711-717.

4. Anderson R.C. Generating buoyancy in a sea of uncertainty: Teachers creativity and well-being during the COVID-19 pandemic. *Frontiers in psychology*. 2021. № 11. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.614774>.

5. Luke Moorhouse B., Wong K. M. The COVID-19 Pandemic as a catalyst for teacher pedagogical and technological innovation and development. *Teachers' perspectives, Asia Pacific Journal of Education*. 2022. № 42. Pp. 105–120. DOI: <https://doi.org/10.1080/02188791.2021.1988511>.